

PRONKEN MET EIGEN VEREN

Ruben de Graaff & Dorine Verhey*

De laatste jaren wordt de academische wereld overspoeld door een golf van ophef rond wetenschappelijke publicaties. Wat in 2010 begon met de commotie over de door Diederik Stapel verzonden 'hufferige' vleeseter, heeft inmiddels al geleid tot diverse ontslagen van wetenschappers door het hele land. Daarbij ging het niet alleen om het manipuleren van onderzoeksresultaten, maar ook om plagiaat. Terwijl vanuit de wetenschap zelf kritiek op de hoge publicatiedruk klonk, verplaatste het publieke debat zich begin dit jaar naar het fenomeen 'zelfplagiaat'. Het *NRC Handelsblad* stond uitgebreid stil bij het werk van de VU-econoom Nijkamp, goed voor een totaal van 1036 publicaties (www.nrc.nl/nieuws/2014/01/07/vier-voorbeelden-van-het-zelfplagiaat-van-topeconoom-nijkamp/). Nijkamp zou in meerdere daarvan zonder bronvermelding teksten hebben gebruikt uit eerdere publicaties met co-auteurs.

Anders dan het fingeren van onderzoeksresultaten (een arrest van de Hoge Raad verzin je niet) of 'veelschrijverij' (zelden tellen juridische publicaties meer dan twee auteurs), kan de ophef over zelfplagiaat wel van direct belang zijn voor de juridische wetenschap. Recht draait immers om taal, waarbij het vaak aankomt op precies formuleren. Veel auteurs zullen daarom geneigd zijn eigen bewoordingen uit eerdere stukken te herhalen. Ook is het binnen de juridische wetenschap nog niet erg gebruikelijk om op artikelen te promoveren. Liever schrijft men een boek, waaruit onderdelen gebruikt kunnen worden ten behoeve van publicaties in – bijvoorbeeld – *Ars Aequi*. Zo kunnen auteurs hun kennis verspreiden over verschillende doelgroepen en lezers, in verschillende landen en talen.

Is dat een probleem? Volgens de Gedragscode Wetenschapsbeoefening niet: door 'correcte bronvermelding' moet blijken dat er 'niet wordt gepronkt met *andermans* veren' (Art. 1.3, Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening). *NRC*-journaliste Mirjam Remie stelt echter aanvullende eisen. Volgens haar *moet* er worden verwezen naar de eerder gepubliceerde teksten en *moet* letterlijk overgenomen tekst tussen aanhalingstekens worden geplaatst.

De journaliste draaft door. Zij suggereert ten onrechte dat er, in ieder geval qua ernst, nauwelijks verschil bestaat tussen plagiaat en het voortbouwen op eigen werk. Het zou ook onwenselijk zijn als auteurs, uit angst voor dergelijke beschuldigingen, uitgebreid zouden moeten gaan citeren uit eerdere publicaties. Zij gaat bovendien voorbij aan het werkelijke probleem met de publicaties van Nijkamp. Hem werd juist verweten dat hij eerder werk, dat hij *samen* met andere auteurs had geschreven, niet citeerde. Dat is het pronken met veren die deels *niet* van jou zijn, en zal dus eerder in strijd met de Gedragscode komen.

Dit betekent overigens niet dat de huidige Gedragscode in alle opzichten voldoende helderheid verschaft. Niet voor niets heeft een speciale commissie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen recentelijk getracht dit 'overgangsgebied tussen enerzijds plagiaat en anderzijds correct hergebruik' nader in kaart te brengen en te voorzien van een toetsingskader (briefadvies *Correct citeren*, april 2014). Het betekent ook niet dat er geen kritiek valt te leveren op het huidige wetenschappelijke bedrijf, zoals een groep hoogleraren onder de naam *Science in Transition* doet. Meer transparantie over het aantal publicaties, en de kwaliteit daarvan, verdient aanmoediging. Publiceren mag geen doel op zich zijn. Het opkrikken van publicatie cijfers door meerdere publicaties met dezelfde inhoud of strekking uit te geven, leidt immers tot verschralling van de wetenschap. Daarnaast kunnen verwijzingen naar eerder werk gewenst zijn, bijvoorbeeld om bepaalde beweringen te motiveren en te kunnen controleren, of om lezers ervan op de hoogte te brengen dat de publicatie niet volledig origineel onderzoek betreft. Laat een auteur dergelijke verwijzingen na, dan leidt dat wellicht tot problemen met een redactie of met een werkgever en doet dat afbreuk aan zijn of haar reputatie. De auteur pleegt daarmee echter nog geen plagiaat – laat staan zelfplagiaat.

* Bij het schrijven van dit redactioneel hebben wij tijdens diverse lunches en borrels geprofiteerd van gedachtewisselingen met, en opinies van diverse collega's aan de universiteit en binnen de redactie. We zouden hierover graag volledige transparantie geven, maar weten niet meer precies te reconstrueren welke

gedachte wij aan wie kunnen toeschrijven. Bovendien zijn de gerechtigden daar soms onderling over verdeeld, en willen wij ook voorkomen dat wij mensen voor het hoofd stoten die wij niet hebben gesproken, maar wiens ideeën een verwijzing zouden rechtvaardigen. Wij hebben er daarom, mede vanwege

layout-technische redenen, voor gekozen niet te verwijzen. Wanneer u desondanks van mening bent dat hier gepronkt wordt met uw veren, maar u niet als (mede) rechthebbende of bron wordt genoemd, of u voor het gebruik geen toestemming hebt verleend, kunt u zich in verbinding stellen met de redactie.